

La mentida del 'leridanismo'

Ara fa cinquanta anys, es va llançar un globus sonda en forma de llibre. La tesi era perversament clara: Lleida no era genuïnament catalana. El règim franquista recuperava, així, en ple aperturisme dels anys seixanta, un tema recurrent a les acaballes de la guerra. Es van arribar a publicar llibres de text que incloïen mapes d'aquesta nova Espanya en què la província de Lleida s'integrava a la nova regió del Valle del Ebro.

ANNA SÀEZ

Als lectors més joves els sonarà a teoria de la conspiració, però ara fa cinquanta anys es va intentar separar Lleida de la resta de Catalunya. I amb una argumentació pseudocientífica de pes: les comarques de Lleida no eren genuïnament catalanes. Eren lleidatanes. I proud. De fet, segons aquestes tesis, a Lleida es parlava una curiosa barreja de català i castellà. Érem tan clarament en terra de ningú que "la verdadera causa per la qual es va elegir Lleida per a la instal·lació de l'única Universitat de la Corona d'Aragó, va ser precisament pel seu caràcter autònom i independent, que, pel fet de no poder realment ser considerada com a aragonesa o catalana, no podrien sorgir suspicàcies entre aragonesos, catalans, valencians ni altres dominis de Jaume II". Sí, d'acord, de bestieses se n'escriuen i se'n publiquen moltes. Però aquesta anava de debò. Es recollia en un llibre de 1963 publicat pel que aleshores s'anomenava Institut de Estudios Ilerdenses, el pal de pallar de la cultura de Ponent. L'autor de l'afirmació, de fet, era un conseller de la institució, Antonio Hernández Palmés.

Els impulsors del leridanismo es reunien en un xalet d'Eduardo Aunós, ex-ministre de Franco.

Lérida entre Aragón y Cataluña en la geografía y en la historia va ser un globus sonda llançat –amb el suport del règim franquista– per part d'un moviment social més arrelat del que ens agrada creure avui dia: el *leridanismo*. Compte, que no es tracta de lleidatanis-

me. El matís sembla molt subtil, però com ja va estudiar l'escriptor Josep Vallverdú als anys seixanta, encara que tots dos conceptes es trobin sovint i fins i tot es retroalimentin, hem d'entendre el lleidatanisme com un provincianisme més o menys tronat però inocu, tan convençut de les excel·lències pròpies com ressentit amb la resta del món per no saber-les apreciar. Una reivindicació de l'àrea d'influència de Lleida clarament contraposada a Barcelona, que és vista com la metròpolis llunyana que no ens té per a res, que no ens entén. La màxima d'aquest lleidatanisme seria que Catalunya s'acaba a la Panadella. Una descripció que s'adiu força a la que fa Joan Fuster dels provincians en *Nosaltres, els valencians*: "Un provincianisme és per definició, un home ressentit: d'un ressentiment una mica estrany, borrós, subjecte a intermitències, estèril. D'entrada, el provincianisme ja se sent vexat d'ésser-ho. Ell és una mena de ciutadà de segona i ho sap".

Ara bé, el *leridanismo* era una altra cosa que feia molts anys que es gestava. Miquel Pueyo, en el seu imprescindible *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*, recull les significatives paraules pronunciades a Lleida el 19 de maig de 1939 en el marc dels actes commemoratius del Desfile de la Victoria que es va fer a Madrid. Manuel Carrera Ges deixava clar quin seria el full de ruta: "som a Lleida, la ciutat que té tant de catalana com d'aragonesa (...) Lleida, a més de sentir-se espanyola, és la població més aragonesa fora d'Aragó". I el missatge va quallar entre els adeptes al règim. Molts eren funcionaris vinguts de fora, però també hi havia una part important del lleidatanisme. De famílies provinents de la dreta catòlica moderada i de la Lliga Regionalista. El 1941, en plena misèria de cartilles de racionament, es funda a Lleida un selecte club gastronòmic, el Caliu Ilerdenc. En teoria, es tracta d'una associació privada de lletraferits amants de Lleida i de la bona taula. Però la seva ombra seria molt allargada. Entre els autoa-

Porta d'un col·legi electoral de la Seu d'Urgell, el 1967, amb propaganda dels candidats a procuradors en Corts pel terç familiar.

nomenats *caliuencs*, hi haurà tots els futurs càrrecs franquistes de la ciutat. No és casual. Segons va deixar escrit el cronista de Lleida Josep Lladonosa, “els homes del Caliu influiran durant tota la postguerra”. I no d’una manera metafòrica. Se’ls atribuïa la capacitat de nomenar els alcaldes i presidents de la Diputació. Conten que es reunien en un xalet d’Eduardo Aunós, que va tenir el dubtós honor de ser ministre en dues dictadures: la de Primo de Rivera i la de Franco. I, precisament, sota un oli del Generalísimo tenien lloc les trobades. Pueyo destaca que les seves relacions amb el poder eren més que bones. “I si podien permetre’s el luxe d’escriure en català bona part de les seves composicions era perquè no estaven pas pensades per a eixir d’aquest cercle benestant”. Un cercle estrictament local. I això és tan cert que José María de Porcioles va ser-hi acceptat només en qualitat de *caliuenc* forà perquè era nascut a Balaguer i no a Lleida.

Un any després de la fundació d’aquest nucli dur del *leridanismo* més ranci, es funda l’Institut de Estudios Ilerdenses, que serà el seu braç armat. La tertúlia privada passa a ser política cultural. I els membres de l’associació es converteixen en consellers d’aquesta institució, que publicarà llibres dels membres de Caliu Ilerdenc, i estendrà

el seu discurs més enllà de la sala d’Eduardo Aunós.

La llavor estava plantada i la terra, ben adobada. El *leridanismo* va anar creixent, guanyant terreny. Va anar calant en la societat. Evidentment, no tothom hi combregava. Però els discs no tenien columna al diari oficial del règim, *La Mañana*. Ni tenien la tribuna de l’IEI per a fer arribar les seves tesis a la població. I doncs els seus intents per frenar aquest despropòsit resultaven estèrils. És en aquest context tan favorable per als interessos *leridanistas* que Henández Palmés publica un opuscle que estableix les bases perquè el règim passi a l’acció. El pla és ben senzill: “El dilema que plantegen en la seua polèmica és aclarir si Lleida ha de ser considerada aragonesa o catalana i s’obliden que la veritat cal buscar-la en l’afirmació següent: ni catalana ni aragonesa, Lleida és lleidatana”. A veure qui li podia discutir que Lleida no fos lleidatana. Ja hem vist que aquesta estranya veritat va portar Jaume II a considerar-la ciutat neutral per a instal·lar-hi l’Estudi General. Llàstima que els cartògrafs obeïssin ordres i hagués estat “legalment incorporada a la regióncatalana”. Tranquils que hi trobarem remei. D’una banda, estigui al cantó del mapa que estigui, “Lleida i tota la seva regió natural forma part d’aquesta comunitat

de destí en l’universal que és Espanya, i per damunt de la nostra idiosincràsia particular, els lleidatans ens sentim espanyols i sempre seguirem donant fe de la nostra fidelitat i lleialtat als interessos suprems de la Pàtria”.

I per si no n’hi hagués prou, en aquest context es decideix de separar Lleida de la regió *Nordeste* (eufemisme per referir-se a Catalunya). I integrar-la a la nova regió del Valle del Ebro. S’havien cansat de dir que Lleida no era catalana ni aragonesa, però no van dubtar a moure el mapa d’Espanya. Tot el que fos necessari perquè la catalanitat no contaminés les comarques de Ponent. Aquest projecte és conegut perquè encara hi ha molta gent que en té record, però el règim no comptava amb la ferma oposició de la societat lleidatana i amb el suport de la resta de Catalunya i, quan va veure que li anaven mal dades, ho va negar tot i en va esborrar qualsevol rastre. Es conserva algun llibre de text que ja incorporava aquest nou mapa d’Espanya, però les autoritats franquistes van assegurar que es tractava d’un error i aquí pau, i després glòria. D’alguna manera, se’n van sortir. El record del *leridanismo* resultava incòmode a partir de la mort del dictador. I es va passar pàgina i fingir amnèsia. Miquel Pueyo, però, va fer reviscolar la polèmica el 1984, quan va publicar el llibre *Lleida: ni blancs, ni negres, però espanyols*. “No volia reobrir velles ferides, no és el meu tarannà. Però jo havia estudiat en un dels llibres de text suposadament equivocats en què Lleida formava part del Valle del Ebro i m’interessava aprofundir en aquest fenomen que penso que en part és degut a la divisió provincial. Lleida es va convertir en capital indiscutible d’un territori extensíssim sense cap altre nucli urbà que li faci ombra, que li faci competència i sense una connexió massa clara entre les comarques de muntanya i les de la plana”. I aquest gran bloc provincial s’havia d’apartar de la perniciosa Catalunya. Entre 1960 i 1966 es realitzen, com a mínim, sis estudis sobre la reorganització de la divisió territorial.

La Mañana, malgrat exercir un control ferri sobre l’opinió que s’expressava a través de les cartes al director, no pot evitar de publicar algunes cartes

